

Семантизація дуальних процесів та результатів перекладу в міській та сільській субумовах

Ліб Антон Сергійович

Студент гр.ПР-м-92

Сумський державний університет

libanton1@gmail.com

Переклад розглядається як передача певного знання, закладеного в початковому тексті. У процесі перекладу з мови оригіналу на мову перекладу перекладач виробляє дві дії: комунікацію і перекодування (трансляцію). Процес трансляції також є двояким: з одного боку – розуміння, а з іншого – корекція розуміння в процесі його викладу.

Будь-яка людина, що читає вихідний текст, освоює не лише виражений в ньому інформаційний зміст, а й певне вміння домислювати цей текст. Це домислювання здійснюється завдяки різним додатковим вказівкам, включеним в структуру тексту. Сюди відносяться: вказівки на широку ситуативну сферу, в якій здійснюється виклад; вказівки на культурну сферу, в рамках якої здійснюється розуміння викладеного; вказівки на широкий інтелектуально-філософський контекст змісту тексту; зазначення на індивідуально-психологічний контекст, властивий автору тексту [8, с. 63].

С.О. Швачко зазначає, що переклад – це процес тлумачення й трансформації усних та писемних одномовних і двомовних об'єктів трансляції. Діючими чинниками є адресант (автор), текст, перекладач та адресат [6, с. 5]. І.К. Кобякова стверджує, що одиницею перекладу може бути одиниця будь-якого мовного рівня – від фонемі до цілого речення. Перекладач має поділити текст на окремі уривки і потім приступати до перекладу чергового уривку після завершення перекладу попереднього уривка [3, с. 418].

У процесі перекладу комунікація здійснюється у два етапи. Спочатку адресантом виступає той, хто говорить або письмовий текст. Таким чином, адресантом комунікації служить, той хто говорить або письмове джерело на вихідній мові, а адресатом, на першому етапі, виступає перекладач, але процес комунікації на ньому не завершується. Перекладач перекодує текст оригіналу в текст перекладу, а потім стає новим адресантом, але вже для одержувача перекладного тексту.

І.К. Кобякова зауважує, що головним завданням перекладача є досягнення семантичної еквівалентності вихідного тексту та тексту перекладу. Для досягнення цієї мети перекладач повинен використовувати перекладацькі трансформації. Причиною необхідності використання трансформацій є те, що кожна мова має свою власну, своєрідну структуру, і перекладач повинен звернути на це увагу. Інша проблема – невідповідність смислового обсягу слова, оскільки кожне слово наділяється не тільки денотативним значенням, але також має велику кількість конотативних відтінків [8, с. 61].

Отримуючи текст іноземною мовою, перекладач цілком схоплює його зміст на рівні денотативних одиниць мислення, звертаючи зміст отриманого тексту в обмежене число пропозицій. Цей процес відбувається вже на мові перекладу, потім перекладач розгортає первинні пропозиції у висловлювання внутрішнього мовлення знову на мові перекладу, і, нарешті, висловлювання на мові перекладу розгортаються в кінцеву систему пропозицій на мові перекладу. Весь цей процес контролюється системою вихідної мови, в першу чергу системою слів, їх фонетикою, граматику і семантикою.

Зупинимось детальніше на семантизації дуальних процесів та результатів перекладу в міських та сільських субумовах. Зауважимо, що у міських субумовах люди найчастіше використовують запозичені слова, неологізми, новомодні слова, професійні сленгізми які часто важко зрозуміти іншим.

Мовна мода і її вплив на мову – тема невичерпна. Модні слова вирази, фрази –відіграють величезну роль у розвитку будь-якої мови, можливо, не меншу, ніж необхідність іменувати нові явища дійсності. Не можна погодитися з думкою, що мовна мода – явище паразитарне, модні слова зникають, не залишаючи сліду або перероджуються в кліше [5, с. 56]. Що стосується перекладача, то він повинен «стежити за модою» у всіх мовах, з якими працює.

Основні труднощі в перекладі неологізмів, які відносяться до модних слів та використовуються у міських субумовах – це з'ясування значення нового слова [1, с. 341]. При роботі з неологізмами у перекладача є дві можливості передати дані лексичні одиниці на іншу мову [2, с. 176]:

—використовувати запропонований двомовними словниками еквівалент (при його наявності);

—запропонувати власний варіант перекладу (при відсутності зафіксованого в двомовних словниках еквівалента).

Наведемо приклади:

Deskfast (breakfast eaten at one's desk at work) – сніданок на робочому столі (прийом їжі (сніданку) на робочому столі в робочий час).

Phubbing (the act of snubbing someone in a social setting by looking at your phone instead of paying attention) – фаббінг (поведінка, коли ми не звертаємо увагу на інших, а більше приділяємо увагу мобільному телефону або іншим електронним пристроям, ніж людині) [9].

При використанні зафіксованих в двомовних словниках відповідників у перекладача, як правило, не виникає особливих труднощів в процесі перекладу неологізмів. Єдине, що слід відзначити в цьому зв'язку, це те, що при наявності в словнику двох і більше відповідностей перекладу неологізму, перекладач повинен враховувати навколишній контекст і прагматичну установку перекладу при виборі найбільш відповідного варіанту.

Основна проблема перекладача полягає в передачі неологізмів, що не мають відповідностей в словниках. Тут ми зупинимось на основних труднощах, з якими зіткнулися при роботі з лексичними новоутвореннями.

Значну складність для перекладу склали неологізми, в основі значення яких лежить якийсь образ. Прикладом такого утворення може служити наступний неологізм: bank of mom and dad (a person's parents regarded as a source of financial

assistance or support) [9]. При перекладі даного англійського неологізму було прийнято рішення підібрати функціональний аналог в українській мові. Взявши за основу тлумачення неологізму в англо-англійському словнику, нами був запропонований наступний варіант: батьківська підтримка (випадок, коли батьки допомагають своїм дітям фінансово).

Прикладом підбору функціонального аналога при перекладі неологізмів з англійської на українську мову виступає наступний: face ironing (a cosmetic procedure aimed at reducing wrinkles) – розгладження зморшок (косметична процедура спрямована на скорочення зморшок) [9].

Підбір функціонального аналога при перекладі неологізма використовується і в наступному прикладі, але вже в поєднанні з такою лексичною трансформацією, як генералізація: ghost gazumping (when selling a house, the practice of insisting on a higher price after the deal (and price) has been agreed, even though there are no rival bidders) – підвищення ціни (при продажі будинку підвищення ціни після досягнення домовленості про ціну, навіть при відсутності інших покупців) [6].

Розглянемо сленгові одиниці програмістів, тобто тієї професії, яка найбільш поширена та популярна у даний час у міських субумовах. Переклад був проаналізований з точки зору використання різних способів передачі англійських сленгових одиниць засобами української мови.

При цьому найпоширенішими прийомами при перекладі сленгу програмістів виявилися підбір функціонального аналога (peripherals – периферійні пристрої), транскрипція (транслітерація) (rootkit – руткіт, набір утиліт, які хакер встановлює на зламаному ним комп'ютері після отримання початкового доступу; дозволяє хакеру закріпитися у зламаній системі і приховати сліди своєї діяльності; bluejacking – блуджекінг, процес сканування і приєднання до інших телефонів, підтримує функцію Bluetooth без отримання згоди їх власників), калькування (exploit – експлойт; хакерський програмний засіб) [7].

При виборі способу перекладу перекладач повинен брати до уваги контекст, так як одна і та ж сленгова одиниця може бути перекладена на українську мову різними способами в залежності від навколишнього контексту.

Зауважимо, що у сільських субумовах люди найчастіше використовують діалектизми, які становлять значні труднощі для процесу перекладу.

Територіально-соціальна варіативність характерна як для англійської, так і для української мов. Територіальні і соціальні діалекти сучасної англійської мови характеризуються певними особливостями на рівні фонетики, граматики, лексики, а також семантики і прагматики. Дослідники підкреслюють, що визначальна роль в ідентифікації діалекту і вираженні соціального статусу мовця належить фонетичним або фонологічним особливостям, тобто акценту.

У другій половині ХХ ст. англійська мова вступила в епоху «суспільного усвідомлення діалектної варіативності» [4, с. 24]; стала приділятися підвищена увага діалектним відмінностям і збереженню існуючих діалектів. Носії мови добре обізнані про діалектні відмінності і на їх основі можуть досить чітко

визначити територіально-соціальну приналежність мовця. Але для перекладача ці діалектизми зазвичай складають труднощі.

Як відомо, Великобританія ділиться на чотири частини. Англійська мова, якою розмовляють в кожній з чотирьох частин Великобританії (Англії, Шотландії, Ірландії, Уельсі), має власні відмінності. Англійська мова, якою розмовляють шотландці, валлійці, ірландці, може відрізнитися за вимовою і слововживанням від англійської мови в Англії. Основна відмінність мови шотландця – дуже сильний звук [r]. Крім того, шотландці, ірландці, валлійці вживають у мові безліч регіональних слів і виразів.

Для того, щоб передати особливості мови шотландця, в літературі часто використовуються такі слова і фрази, як *aye* замість *yes* – так, *wee* замість *little* – маленький, *I dinnaken* замість *do not know* – не знаю, *laddie* замість *boy* – хлопчик, *lassie* замість *girl* – дівчинка, *bairns* замість *children* – діти і *ye* замість *you* – ти [10]. Діалектна мова шотландця може бути малозрозумілою і для англійця – жителя південної частини Англії.

Мова валлійців і ірландців має ритмічну і мелодійну інтонацію, тому, наприклад, стверджувальне речення ірландця може сприйматися як питальне англійцем. Мову валлійців передають такими словами і фразами, як *boyo* замість *man* – чоловік, *look you* замість *do you see* – ти розумієш, *there is cold it is* замість *it is cold* – холодно. Мова ірландця відзначена такими виразами, як *begorra* замість *by god* – заради Бога, *would you be after wanting for* замість *do you want* – ти хочеш і повторенням останніх фраз, наприклад, *atall, atall* [10].

Найвідоміші діалекти це кокні, «скауз» ліверпульський діалект, «джерджи» та інші. Для всіх цих діалектів притаманні такі фактори: відмова від використання більш складних граматичних форм (підрядних речень, дієприкметникових оборотів і ін.); часто використовуються контаміновані форми як засоби вказівки на особливості мови кокні.

Прийоми передачі контамінованої мови багато в чому умовні, тому перекладач користується таким способом незалежно від характеру контамінованих форм в оригіналі. Перекладач навмисно відмовляється від суцільної контамінації, обмежуючись нечисленними навмисними викривленнями і просторічними формами української мови. Розмовні одиниці, які не рівні за структурою слова є продуктом вторинної номінації, тому багато розмовних словосполучень являють собою фразеологічні одиниці. Перекладач приділяє особливу увагу підбору стандартних українських відповідностей образним значенням перекладної мови. Найчастішим стилістичним прийомом, є посилення емпізи. Український еквівалент англійського слова в цьому випадку отримує більший експресивний заряд, і в результаті створюється текст, комунікативно рівноцінний оригіналу.

Деякі особливості англійського просторіччя можна передати на українську мову тільки за допомогою компенсації, наприклад, додавання або опущення голосних або приголосних звуків (*hit* замість *'it,'* *appen* та ін.), відсутність узгодження між підметом і присудком (*I was, you was* і ін.) або будь-яке інше порушення граматичних правил.

Таким чином, в процесі перекладу, поряд зі зіставленням різних мовних систем, відбувається зіставлення різних культур. Коли в процесі перекладу текст переадресовується іншомовному читачеві, що користується іншим обсягом фонових знань, необхідно адаптувати вихідний текст, тобто внести певні поправки на соціально-культурні, психологічні та інші відмінності між одержувачами вихідного тексту і тексту перекладу.

Список літератури

1. Данкевич Т. Переклад авторських неологізмів в англійській мові / Т. Данкевич // Мова і культура. – 2014. – Вип. 17, т. 3. – С. 341-346.
2. Драбов Н. До питання перекладу англійських неологізмів / Н. Драбов // Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 13, 2015. – С. 176-181.
3. Кобякова І.К. Механізми перекладу складних речень як мінімальної одиниці перекладу в англійській мові / І.К. Кобякова, С.О. Помазановська // Topical issues of the development of modern science: The 4th International scientific and practical conference (December 11-13, 2019). – Sofia: Publishing House “ACCENT”, 2019. – С. 412-420.
4. Кріцберг Р. Я. Дивергенція та конвергенція регіональних варіантів англійської мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філ. наук : спец. 10.02.04 "германські мови" / Р. Я. Кріцберг– Київ, 2001. – 38 с.
5. Маковський М.М. Мовна сутність сучасного англійського сленгу / М.М. Маковський. – Вінниця: Нова книга, 2000. – 160 с.
6. Швачко С.О. Об'єкти перекладознавства: монографія / С.О. Швачко, І.К. Кобякова, Т.О. Анохіна. - Суми: СумДУ, 2019. – 222 с.
7. About slang - Slang | Vocabulary | EnglishClub [Electronic resource] – Access mode: <https://www.englishclub.com/ref/Slang/>
8. Kobyakova I. Grammatical Aspects of Translation / I. Kobyakova, A. Mishchenko // Філологічні трактати. – 2018. – Т. 10, № 2. – С. 60-66. – DOI: 10.21272/Ftrk.2018.10(2)-08.
9. Oxford English Dictionary [Electronic resource] – Access mode: <https://www.oed.com/>
10. Vocabulary. com [Electronic resource] – Access mode: <https://www.vocabulary.com/dictionary/>

Ліб, А. С. Семантизація дуальних процесів та результатів перекладу в міській та сільській субумовах [Текст] / А. С. Ліб // Practical aspects of aquaculture under the conditions of euro integration: VI International Scientific and Practical Conference, Milan, 20-26 October 2020. – Milan, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, Italy, 2020. - P. 403-407.